

9. Park C. L., Aldwin C. M., Fenster J. R., Snyder L. B. Pathways to posttraumatic growth versus posttraumatic stress: Coping and emotional reactions following the September 11, 2001, terrorist attacks. *American journal of orthopsychiatry*, 2008. 78(3), 300-312.
10. Tedeschi R. G., & Calhoun L. G. The Posttraumatic Growth Inventory: Measuring the positive legacy of trauma. *Journal of traumatic stress*, 1996. 9(3), 455-471.

ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СФЕРИ МАЙБУТНІХ КРИЗОВИХ ПСИХОЛОГІВ

Дмитренко-Шаволіна Є. О.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Розвиток професійної спрямованості та смисложиттєвих орієнтацій майбутніх фахівців сьогодні є однією з актуальних проблем, оскільки вони безпосередньо пов'язані із оволодінням фаховою майстерністю.

Розвиток професійно-ціннісних орієнтацій в цьому аспекті сьогодні є однією з актуальних проблем в дослідженні особистості майбутніх практичних психологів, оскільки вони безпосередньо пов'язані із загальним рівнем їх підготовки та оволодінням фаховою майстерністю (С. Васківська, С. Кузікова [1], С. Максименко, Н. Чепелева, С. Яланська [3]). Дослідження Є. Головахи, А. Левенець, Р. Пері, М. Рокича, І. Цілінко, С. Шварца вказують на неоднозначні підходи до розгляду даної проблеми, зокрема, використання наукових парадигм, тотожних за змістом з поняттям ціннісних орієнтацій, а іноді й протилежних: особистісний смисл, смисл, ставлення, внутрішня позиція особистості, смислові цінності, тощо.

Окремі аспекти професійного становлення студентів-психологів висвітлені у наукових працях, які присвячені дослідженню тенденцій формування ціннісно-смислових настанов сучасної молоді та специфіки професійного становлення особистості (Н. Даниленко, С. Кузікова, В. Моргун, Т. Тітова [2] С. Яланська [3]).

Разом із тим, недостатньо вивченими та систематизованими є питання стосовно ролі ціннісно-смислових орієнтацій в забезпеченні можливості реалізації потенціалу майбутніх фахівців психологічного профілю, пошуку найбільш дієвих чинників, які визначають ефективну професійну спрямованість майбутніх фахівців.

Мета публікації – проаналізувати особливості ціннісно-смислової сфери майбутніх кризових психологів.

На основі теоретичного аналізу проблеми нами було сформульоване припущення про те, що наявний зв'язок між показниками сформованості ціннісно-смислової сфери та самоствавлення у процесі професійного становлення студентів-психологів.

Для діагностики ціннісно-смислової сфери студентів-психологів із різним показником самоствавлення використано методики: методика «Тест

смісложиттєвих орієнтацій (СЖО)» (за Д. Леонтєєвим); Методика «Діагностика реальної структури ціннісних орієнтацій особистості» (С. Бубнова) та «Опитувальник самоствавлення» (В. Столін, С. Пантілеєв).

Нами була сформована вибірка, до якої увійшли 60 студентів (68 дівчат та 2 хлопці) факультету психології і соціальної роботи, які навчаються за спеціальністю «Психологія» на освітній програмі «Кризова психологія. Соціально-психологічна реабілітація» у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка.

За результатами дослідження виявлено, що більшість студентів, які характеризуються високим рівнем самоствавлення (73%), має виражену осмисленість життя. Їх дії підпорядковуються загальній життєвій логіці та послідовності, орієнтованості на результат, який визначається відповідно до провідних смислових установок молоді. Вони мають чітку систему своїх життєвих пріоритетів, у якій самовизначення у професії та подальше професійне зростання виступають значущою метою, відповідно чітка осмисленість власного життя забезпечує його відповідність загальній цілі і створює у них ситуації життєвого успіху, актуалізації власного потенціалу у різних життєвих аспектах, спроможність реалізувати свої потенційні можливості. Такі їх смісложиттєві орієнтації підпорядковуються позитивному ставленню до власного Я, розумінню себе та переживанню почуття внутрішньої впорядкованості, що характерно для високого показника самоствавлення. Серед даної групи досліджуваних низька осмисленість життя властива 21% досліджуваних, які хоч і мають позитивне самоствавлення, проте, не характеризуються наявністю чітко сформованої системи життєвих смислів та цілей.

Натомість, серед студентів, які мають низький показник самоствавлення, переважно виражене неосмислене ставлення до життя, що зафіксовано у 67% таких досліджуваних. Ці студенти не мають сформованої системи життєвих смислів та настанов, орієнтовані на вплив зовнішніх обставин у їх життєдіяльності. Виходячи з низького рівня осмисленості життя, вони не здатні успішно і продуктивно реалізувати свій життєвий потенціал, виявити свої здібності та потенційні можливості, що базується на розмитості їх смислової сфери. Вони мають, також, негативне ставлення до власного Я, не сприймають свою особистість, внаслідок чого їм і складно побудувати цілісну систему своїх життєвих смислів та переконань. Серед студентів з низьким показником самоствавлення 17% характеризується вираженою осмисленістю життя, проте направленість їх смислових орієнтацій не завжди співвідноситься з вектором розгортання особистісної активності та реалізації потенціалу.

Студенти з високим рівнем самоствавлення характеризуються переважанням цінності пізнання нового. Вони налаштовані на організацію власної пізнавальної діяльності і розцінюють її як цінність. Пізнавальна діяльність таких студентів спланована, тривала, відповідає їх

прагненню реалізувати свій життєвий потенціал, самоактуалізуватися, і тому має для них ціннісне значення.

Натомість, майбутні психологи з низьким рівнем самоствавлення характеризуються переважанням цінностей відпочинку, високого матеріального положення, любові, високого соціального статусу та визнання людей. Такі цінності відображають їх орієнтованість на систему соціальних стосунків, що передбачає як сам процес взаємодії, так і надання особливої ваги своєму соціальному статусу, думці оточуючих про їх положення в суспільстві. Для цих майбутніх психологів опанування обраною професією не виступає важливим і вони зацікавлені в інших сферах життєвої активності, при цьому, вони не спроможні реалізувати свій потенціал у системі соціальних стосунків.

Таким чином, сформульована нами гіпотеза доведена. Дійсно, наявний зв'язок між показниками сформованості ціннісно-сміслової сфери та самоствавлення у процесі професійного становлення студентів-психологів. Зокрема, студенти-психологи з високим рівнем самоствавлення, справді, характеризуються високими показниками осмисленості життя, переважанням цінностей, що відображають налаштування на активне життєздійснення та пізнання. Натомість, студентам-психологам, яким властивий низький рівень самоствавлення, дійсно, властиві знижені показники смисложиттєвих орієнтацій, переважання цінностей розваг, соціальної взаємодії та визнання людей та високого соціального статусу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кузікова С. Б. Психологічні основи становлення суб'єкта саморозвитку в юнацькому віці: дис... д-ра. психол. наук: 19.00.07. «Педагогічна та вікова психологія»; Нац. акад. пед. наук України; Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. К., 2012. 44 с.
2. Тітова Т. Є. Проблема психологічного супроводу формування ціннісно-сміслової сфери майбутніх психологів. *Психологія і особистість*. 2015. №1. С.176–185.
3. Яланська С. П. Психолого-педагогічні засоби гармонізації психоемоційного стану та розвитку креативності особистості в умовах вищої школи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. 2023. № 5. С.44–48.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Доценко А. О.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Процес професіоналізації особистості є одним із найбільш складних та комплексних у психолого-педагогічній літературі. Одним із компонентів структури процесу професіоналізації є сформовані